

Besättandet av fabrikerna i Italien 1920

Luigi Fabbri

En av de mest betydande faserna i den revolutionära arbetarrörelsen, som förtjänar att bli framdragen ur glömskan, är besättandet av fabriker inom den italienska metallindustrin 1920. Detta besättande av fabriker ger oss en god uppfattning om den revolutionära taktiken och strategin, som man måste räkna med i framtiden.

Då ledarna för det reformistiska metallarbetarförbundet under påtryckning av den arbetande befolkningen, som annars skulle ha skjutit ledarna åt sidan och som redan börjat handla på eget bevåg här och där - hade beslutat sig för att ge tecken till besättandet av fabriker, befann jag mig i Milano som gäst hos kamrat Malatesta i Umanita Novas redaktion (den anarkistiska dagliga tidning, som då för tiden kom ut i Lombardiets huvudstad.) Proletariatet hade kanske aldrig förut lagt en sådan hänförelse i dagen. De förhoppningar som de väckte voro så stora, att vi alla kände oss nära möjligheten av en seger.

När jag i dag med lugnt sinne åter låter alla dessa händelser dra förbi, kan jag inte befria mig från den tanken, att det lämpliga ögonblicket för en revolution i Italien hade försummats två eller tre månader tidigare. Kulmen för arbetarklassens högsta maktomfattning och de besittande klassernas största svaghet nåddes i juni, då det i Aneona kom till strider mellan militärer och civila, som gjorde att regeringen Giolitti kände sig tvungen att inställa avsändandet av trupper till Albanien och avstå från sina imperialistiska strävanden, som de utsträckt till landet på andra sidan Adriatiska havet. Då var bourgeoisin ångestfull och färdig att lämna t.o.m. monarkien i sticket och det var huvudfelet hos det socialistiska partiet och dess revolutionära ledare, som f. n. äro kommunister, att de förklarade sig mot revolutionärt handlande och att de gävo efter för det dogmatiska begäret hos den reformistiska fraktionen, som var mest benägen att i händelse av en segerrik revolution gripa makten. Detta föreföll i själva verket mycket troligt, men de blinda anhängarna av "proletariatets diktatur eller ingenting" förstodo icke, att efter genombrottet av det första hindret av borgerlig eller monarkistisk författning, skulle revolutionen ha fortsatt och under sitt lopp med lätthet genombrutit de svagare hinder, som den borgerliga eller socialistiska demokratin ställt i dess väg.

Ända ditintills hade statens och bourgeoisins motstånd blivit allt svagare. Själva polisen var beredd att ge efter för minoritetsfraktionerna inom proletariatet. Armén var opålitlig, och jag erinrar mig mycket väl, att truppstyrkorna under transporten lade i dagen en uppenbar revolutionär karaktär i det de sjöngo Internationalen och Röda Fanan. Några besinningsfulla industrimän som naturligt nog inom sig skummade av raseri, förklarade öppet för sina arbetare, att de voro beredda att lämna dem ledningen av fabriker och att bli rent tekniska direktörer för de socialiserade fabriker. Ett vitt utgrenat nät av konsumtionsföreningar ovor också redo att säkerställa livsmedelstillförseln.

Redan i juli och augusti märktes dock en avkyllning av den revolutionära temperaturen. Polisen var mera fientligt stämd, och de fascistiska grupperna, som hittills varit enbart löjliga, började uppträda aggressivt. Industrimännen visade sig otillgängligare och några av dem hade redan kommit överens om en gemensam motaktion. Om jag inte missminner mig, utvecklade sig besättandet av fabriker ur nödvändigheten att reagera mot de första tecknen på motoffensiv från arbetsgivarna, varvid särskilt arbetsgivarna inom metallindustrin följde den taktiken, att genast efter utbrottet av en strejk (ibland var strejken t.o.m. sinnrikt provocerad av dem) stänga fabriken på obestämd tid. Därav kom sig arbetarnas behov att finna en annan angreppsform, som gjorde det möjligt för dem att åter utöva tryck på kapitalismen. Härur uppstod besättandet av fabriker.

Det märkvärdigaste är att exemplet på besättandet av fabriker gavs av en liten grupp av arbetare, som befann sig utanför den socialistiska klassrörelsens och organisationens ram. Det var arbetare vid en fabrik i Dalmine, vilka sedan kriget bildade en slags politisk-patriotisk organisation i motsats till den stora klassorganisationen med internationell tendens. Denna första episod fann en främjare i själva Mussolini, som i sin tidning gillade arbetarna av ren patriotisk och antisocialistisk opportunist. Hos arbetarna inom alla industrier fattade den "vita" strejks taktik allt fastare fäste, vilken bestod däri att man nedlade arbetet men stannade i själva fabriken. I början gick allt ganska bra. Slutligen tillgrepo dock arbetsgivarna motåtgärder, stängde fabriker på kvällen och öppnade dem icke mer på morgonen. Då kommo arbetarna på den idén att stanna i fabriker över natten, och följden därav var det faktum att fabriker besattes.

Sedan lösen var funnen blevo under loppet av en eller två dagar de viktigaste fabriker inom den italienska metallindustrin besatta av arbetarna och detta exempel verkade så, att nästan omedelbart därefter också de fabriker blevo besatta, där arbetarna hittills icke deltagit i rörelsen. Arbetsgivarna och deras ombud visades på

dörren. Några gingo självmant sin väg sedan de officiellt överlämnat förvaltningen av fabriken till sina arbetare. En del av tjänstemännen och de tekniska ledarna gjorde gemensam sak med arbetarna och blevo på sin post. Många föredrogo dock att följa arbetsgivarna eller blevo bortjagade emedan de dessutom voro delägare eller voro materiellt intresserade i företaget.

Inom alla fabriker vidtogos åtgärder för att uppehålla produktionen oavhängigt av arbetsgivarna. Fabriksråd bildades där förut inga funnos och de övertogo den tekniska ledningen av företaget. De dugligaste arbetarna utförde de frånvarande tjänstemännens arbete. Arbetets hela maskineri sattes åter i gång. På samma gång organiserade man försvaret av de besatta fabrikerna mot de sannolika angreppen från myndigheterna. Arbetarna beväpnade sig; fabrikerna försågos med vapen och ammunition, som redan förut hållits i beredskap av de revolutionära grupperna. Anskaffning av ytterligare vapen ombesörjdes och några fabriker tillverkade t.o.m. vapen. Inom några få dagar förvandlades fabrikerna till större och mindre fästningar, där en del av arbetarna skötte sitt arbete medan andra åtog sig försvaret; detta nät av försvarsplatser sattes genom alarmsignaler o.s.v. i enhetlig förbindelse med varandra. Under natten var vaksamheten mycket intensivare och förstärktes genom utomstående arbetslösa och revolutionära element.

I de större städerna började man också redan att göra förbindelserna mellan de enskilda fabrikerna säkrare: detta var dock tämligen svårt och ännu svårare var förbindelserna mellan fabrikerna i avsides liggande landsdelar, vilka säkerställdes av den framstegsvänliga pressen och av kurirer. Man försökte t.o.m. att återuppta utbytet och försäljandet av produkter och att genomföra anskaffandet av råmateriel, något som dock lyckades endast på några få platser och i begränsad skala, ehuru dock järnvägarna och transportarbetarna erbjödo sin hjälp, ty talrika kunder annullerade sina beställningar och talrika leverantörer avbröto sina förbindelser med de besatta fabrikerna. Man såg att här var den svaga punkten, som förhindrade fortsättningen inom ett givet moment av rörelsen, om denna rörelse förbleve begränsad endast till metallindustrien.

Ytterlighetsmännen inom proletariatet, särskilt anarkisterna i sin dagliga tidning Umanito Nova och genom personlig propaganda, som de dagligen utövade i fabrikerna (vår kamrat Malatesta var därvid outtröttlig) och den klassorganisation, som de tillhörde, särskilt Italiens Syndikalistiska Union, utbredde genast idén om utvidgandet av rörelsen till alla andra industrier och företag och ville understödja aktionen genom demonstrationer och genom generalstrejk i de fabriker, där ett besättande var omöjligt eller otillräckligt. Detta skedde med det dubbla syftet att betvinga bojkotten från kapitalisterna inom metallindustrien och att utsträcka rörelsen ända till besättandet av samtliga industriella företag och jordegendomar, varigenom den skulle erhålla en anti-monarkistisk, anti-statlig och anti-kapitalistisk karaktär.

I detta sammanhang erinrar jag mig också en betydande artikel av Errico Malatesta som framhöll alla dessa nödvändigheter och visade, att om man i detta ögonblick vågade göra revolution genom utvidgandet av fabrikeras besättande, så skulle här givas ett tillfälle att genomföra en revolution på oblodigast möjliga vis. Om man däremot lät tillfället gå sig ur händer och allt slutade med att ägarna återvände till metallindustrifabrikerna, så skulle saken inte förbli därvid utan man skulle drabbas av ett svårt bakslag. Malatesta återupprepade ännu en gång vad han hade sagt vid sin återkomst till Italien åtta månader tidigare;

”Om vi inte göra den italienska bourgeoisins nederlag fullständigt, då komma vi att få betala med blodstårar den ångest, som vi nu bereda de besuttna klasserna.”

Jag citerar Malatestas åsikt, ty han har uttalat den klarast och bäst; den åsikten hyllades dock av alla anarkister och alla som voro eniga med dem. Jag har redan sagt, att det bästa ögonblicket för en revolution redan var försuttet, icke dess mindre var dock situationen alltjämt gunstig. Därtill kommer det faktum, att farikerna voro besatta och icke längre tilläto någon annan utväg än fortsättandet och utvecklandet av aktionen. Så hava verkligen fakta och händelser tilldragit sig, och när man i dag tänker därpå, då skulle man nästan kunna säga, om man hade vetat att saken skulle sluta så som den måste sluta, att då hade det varit bättre att över huvud taget inte börja alls - ty man har förlorat ett tillfälle och ett vapen, som det kommer att vara mycket svårt att återfå eftersom kapitalismen nu också ha gjort sina erfarenheter. Trots detta sakliga övervägande, är jag av den åsikten, att vågspelet var gott och att misstaget endast bestod däri, att man ej vågade fortsätta.

I mina personliga hågkomster skall alltid leva minnet av vad jag en natt i Milano såg av arbetarklassens hänförelse och energi. Klockan var över ett på natten, och vi hade redan lagt oss att sova - jag bodde då hos

Malatesta - då man med ens hörde en fabrikskirrens långdragna tjut, som besvarades av en annan kirren och som fortplantade sig allt vidare; på samma gång hörde vi också ljudet av avfyrate skott. Vi tände, klädde hastigt på oss och skyndade ut till det mörka arbetarkvarteret vid Montforteporten, där de flesta fabriker lågo. Vad var å färde! Andra arbetare, som kommo ut ur andra hus, kunde inte säga oss det. Vi gingo på vinst och förlust till närmaste fabrik för elektriska artiklar. När vi kommo närmare ropade en vaktpost uppifrån till oss att avlägsna oss, och han vidhöll detta också sen vi sagt att vi voro vänner. Vi gingo då till de stora fabriksanläggningarna vid Bianchi, varifrån man hört skotten. En arbetare, som var i vårt sällskap, fick komma in där och han fick veta vad saken rörde sig om. Talrika beväpnade arbetare, som hörsammat kirrens kallelse, hade under tiden samlat sig. Man hade lagt märke till en talrik polisstyrka, som var åtföljd av en stark grupp civila (tydligt fascister) och som genom övriga sökt sätta sig i besittning av en liten fabrik. Från denna blåstes genast alarm. Inom fabriken funnos endast några få arbetare, så att angriparna skulle lätt kunna nedslå motståndet. Kirren tillkallade dock hjälp, som skyndade till platsen, och blev allt starkare, så att angriparna snart övertygade sig om att de hade låtit lura sig och efter en smula skjutning drogo sig flyende tillbaka. Några av dem hade blivit sårade men av arbetarna ingen. Efter ungefär en timme var lugnet återställt, en del av de tillskyndade återvände hem, och en del stannade inom fabriken för att förstärka försvarsgrupperna.

En annan anblick, som nästan kom mig att tro på en tillkämpad seger, mötte mig då jag tre eller fyre dagar senare for tillbaka till Bologna på järnväg. Hela sträckan gav mig intryck av ett revolutionärt land. Hela städer och t.o.m. de mindre byarna i Lombardiet och provinsen Emilie, som tåget for igenom, befunno sig i uppror. På fabriker och företag vajade över allt den röda fanan, till och med på den högsta skorstenen var den att se. Vid alla stationer och järnvägsövergångar liksom på vissa strategiska punkter bevakade grupper av arbetare tåget, så att inga trupptransporter kunde förekomma, och voro redo att vara järnvägsarbetarna behjälpliga vid inställandet av tågen. Bilar blevo hejdate och undersökta. I Bologna fann jag arbetarklassen beväpnad, likaså i Milano. I en fabrik ej långt från min bostad visade man mig några lådor med explosiva ämnen, som voro färdiga att användas.

När jag tänker på allt detta, förstår jag fullkomligt borgerskapets oerhörda förskräckelse, det i det fördolda växande hatet och utbrottet av det skrupellösa, skamlösa och omänskliga raseriet och hämnden efter proletariats återtag. Ingenting måste ha uppväckt fabriksägarnas vrede i så hög grad som det faktum att man vågat lägga sig till med deras egendom. Det var en nästan oblodig rörelse, eftersom endast två eller tre konflikter med blodig utgång förekommo i Italien; och dock hade en rörelse, som kostat hundratals borgare och poliser livet, som störtat själva monarkien, inte väckt större vrede hos kapitalisterna än besättandet av dessa fabriker gjorde. Signalen om överlämnandet av fabriker var ett verklig klass-självdöd.

En intressant sida av denna rörelse var arbetarnas hållning inom fabriker, vars drift uppehölls fri från varje uppsikt och tvång från ägarens sida. Den noggranna kännedomen om dess resultat felas mig, ty den tyvärr alltför fort överhandtagande reaktionen förhindrade mig att insamla underrättelser därom och att företaga studier. Det vore erforderligt att alla som deltagit i denna rörelse berättade vad var och en av dem såg i den fabrik, där han arbetade, istället för att inskränka sig till att framlägga dessa allmänna drag i kritik och motkritik. Jag vet att här och var visade sig tecken till oordning, virrvarr, skador och tröghet, något oundvikligt uppträder i varje period av sociala kriser; tecknen på frivillig ordning, moralisk disciplin och förutseende och på kärlek till produktiv verksamhet voro mycket talrika och mera imponerande. Inom några fabriker hade produktionen ökat under den fria regimen, och några ägare medgävo att de vid sin återkomst inte funnit några skador utan snarare tvärtom. Alla erinra sig - och detta som skedde liknar en symbol - att skrovet till ett av arbetarna just avslutat fartyg i Livorno besattes av arbetarna vid Arsenalen, gick av stapeln med röda fanor och under proletariats sång och blev döpt för ett nytt ändamål av hustrun till en firad musiker, M. Mascagni.

Jag återtar ännu en gång att det var ett stort misstag, att man inte utvidgade besättandet av fabriker och företagen, särskilt besättandet av egendomarna. Blott på enstaka ställen lade man beslag på gods, och därvid visade det sig, att denna sak gick lättare och fortare framåt än inom industriella områden. En överreformistisk och socialistisk deputerad sade senare till mig angående denna punkt, att en sådan rörelse bland lantarbetarna skulle ha varit utslagsgivande, ty dessa hade endast behövt att vägra att lämna ifrån sig sina produkter. Kapitalismen skulle inte ha haft något medel att frångå lantarbetarna deras makt och att göra egendomarna improduktiva medelst bojkott, ty på landet var allt inställt på lång sikt, och under tiden hade kommunerna i

hopp om seger sammanbragt de nödvändigaste produkterna genom att samarbeta. Jag får dock inte uppehålla mig vid att tala om vad som skulle kunnat ske, ty det skulle föra alltför långt.

Ett faktum är dock, att denna rörelse, som utbröt mera tack vare proletarietets självständiga framstöt än tack vare dess ledare, var på rätt väg, och att den just av dessa ledare braktes till stillestånd och nedslogs, och det just vid den tiden, då den borde gått framåt. Det var en olycka, som dock var oundviklig. Ledarna voro reformister, som inte ville någon revolution och som ryggade tillbaka för följderna av denna så storslaget började revolution. Den reformistiska inställningen stod oförstående inför stundens uppgifter. Den såg ingenting annat än lidande, profeterade massakrer från militärens sida, sade att man skulle bli uthungrade av andra länder o.s.v. Allt detta var säkerligen möjligt men mycket mindre förskräckligt än bourgeoisins utfall mot det besegrade proletariet. Detta nederlag medförde lidanden, som överstego alla svartmålande förutsägelser för en betvingad revolution, som visserligen kanske skulle ha kostat mera blod men räddat framtiden. Det är tillräckligt att påminna sig Paris-Kommunen, som trots sitt nederlag och massakrer i maj 1871 räddade Frankrike från den monarkistiska reaktionen och lät proletarietet få så mycket andrum, att det efter några år åter kunde upptaga kampen.

Anarkisterna, de revolutionära syndikalisterna och en del av kommunisterna hade gentemot den reformistiska faran den avsikten att under besättandet av fabrikerna fasttaga vissa ledare för den reformistiska fackföreningen och på så vis fråntaga dem varje möjlighet att vidare utöva sitt skadliga inflytande. Det onda kom dock inte bara från dem, och om det bara rört sig om dem, så hade proletarietet lätt kunnat segra. Slutligen hava dessa människor inte gjort något annat än det de alltid säga och predika. En större räakenskapsskyldighet ha ledarna för det socialistiska partiet, vilka då hade en revolutionär och bolsjevistisk tendens och stodo högt i gunst hos massan. Detta parti var det som ingenting vågade och som höll sina då talrika anhängare i överksamhet och villigt fann sig i alla reformistiska beslut, som utgingo från fackorganisationen. Det fel som massan begått låg däri, att de inte räknade med att från de socialistiska ledarna skulle utgå beslut, som voro stick i stäv med hela deras andliga inställning, deras känslor och deras väsen. Vid ett utslagsgivande sammanträde i Milano föreslogo de reformistiska fackföreningsledarna att socialisternas ledare (kommunisterna) skulle intaga deras plats och själva giva tecknet, att övertaga ansvaret och föra rörelsen vidare i överensstämmelse med deras fasta revolutionära tal. Men ledarna för det socialistiska partiet (numera nästan alla ledare för kommunisterna) vägrade och överlät åt reformisterna att handla efter behag, i det de nöjde sig med billiga protester och liksom Pilatus tvådde sina händer.

Det reformistiska fackförbundet trodde sig komma framåt genom förhandlingar med Giolitti och genom att uppege besättandet av fabrikerna i utbyte mot löften att ingen förföljelse skulle tillgripas, varken på politiskt, rättsligt eller ekonomiskt område och trodde sig kunna nå något genom ett löfte om en lag om industriell demokrati.

Så gavs befallning att fabrikerna skulle givas tillbaka till ägarna och att man skulle vända tillbaka till arbetet alldeles som om ingenting hade skett. Proletarietet blev bokstavligen överrumplad. Minoriteter av anarkister och syndikalister sökte här och var sätta sig till motstånd och galvanisera rörelsen, som dock redan erhållit dödsstöten. Förgäves! Det återstod dem ingenting annat än den sorgliga tillfredsställelsen att stämpla de ”dåliga herdarna” för socialdemokratien och fackföreningarna som förrädare, och de hade på sin höjd medvetandet om att icke ha gjort sig medskyldiga till detta, och att påtaga sig försvaret av det politiska offer, som dag för dag blev allt större trots alla Giolittis lögnaktiga löften.

Den blodtörstiga reaktionen vidtog nästan omedelbart därefter. Ungefär en månad senare blefo, med anledning av en blodig sammanstötning mellan polis och demonstranter i Bologna, där massan framför fängelserna fordrade frigivandet av de politiska offren, Malatesta, Borghi och andra kamrater i Milano häktade. Kort därpå blevo andra redaktörer i Umanita Nova och flera funktionärer inom Italiens Syndikalistiska Union häktade. Fascismen blev aggressivare i olika delar av Italien, och i november, endast tre månader efter uppgivandet av fabrikerna, blev det socialistiska partiet och den reformistiska fackorganisationen, som man dittills lämnat obesuren, angripna med vapen i hand direkt på gatan och till på köpet också på olagligt vis med hjälp av polisen i Bologna, där fascismen firade sin största seger vilken blev utgångspunkten för dess oemotståndliga marsch mot makten, som den i oktober 1922 slutgiltigen uppnådde.

Det Anarkistiska Biblioteket

Luigi Fabbri
Besättandet av fabrikerna i Italien 1920
1929

Syndikalismen #4 1929

sv.anarchistlibraries.net